

א-ל ארך אפים

In prior to the opening of the ארון for קריאת התורה, we choose between reciting one of the following two paragraphs of וידוי:

<p>מנהג פולין גדול² א-ל ארך אפים ומלא רחמים, אל תסתר פניך ממנו. חוסה יי על ישראל עמך, והצילנו מכל רע. חטאנו לך אדון, סלה נא כרוב רחמך, א-ל.</p>	<p>מנהג אשכנז ופולין קטן¹ א-ל ארך אפים ורב חסד ואמת, אל באפך תוכיחנו. חוסה יי על עמך, והושיענו מכל רע. חטאנו לך אדון, סלה נא כרוב רחמך, א-ל.</p>
--	---

That we do not recite both paragraphs is a recent innovation. Many ancient sources refer to both paragraphs being recited:

מנהג מרשלייאה תפילה לימות החול עמוד 101-שישלים נופל על פניו הוא וכל העם ואומר תחנה. ומוסיף החזן י-י א-להי ישראל שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך' והעם עונין אחריו. ואומר תחנה אחרת ואחר כך עומד ואומ' 'ואנחנו לא נדע' ואחר כך אומ' קדיש קצר. ופותח החזן 'א-ל ארך אפים ורב חסד ואמת אל באפך תוכיחנו. חוסה י-י על ישראל עמך הושיענו מכל רע. חטאנו לך אדון סלה נא כרוב רחמך א-ל. א-ל ארך אפים מלא רחמים אל יסתר פניך ממנו. חוסה' וכו'.

ספר אבודרהם דיני קריאת התורה ד"ה ואחר שמסיים-ואחר שמסיים והוא רחום נופלין על פניהם כדרך שאמרנו למעלה. ואומר תחנה ה' אלהי ישראל שוב מחרון אפך וגו' ואומר אבינו מלכנו וכו' ואומר ואנחנו לא נדע וגו' ואח"כ עומד ש"צ ואומר קדיש עד לעילא. ואומר א-ל ארך אפים ורב חסד ואמת פסוק הוא (שמות לד, ו). אל באפך תוכיחנו על שם (עי' תה' ו, ב) ה' אל באפך תוכיחנו. חוסה ה' על ישראל עמך ע"ש (יואל ב, יז) חוסה ה' על עמך. והושיענו מכל רע ע"ש (ירמיה לא, ז) הושע ה' את עמך. חטאנו לך ע"ש (יהושע ז, יא) חטא ישראל. אדון סלה נא כרוב רחמך אל ע"ש (במדבר יד, יט) סלה נא לעון העם הזה כגודל חסדך. וע"ש (תה' נא, ג) כרוב רחמך מחה פשעי. אל ארך אפים מלא רחמים אל תסתר פניך ממני על שם (תה' כז, ט). אל תסתר פניך. חוסה ה' על ישראל עמך וכו'. והצילנו מכל רע על שם (שם כב, כא). הצילה מחרב נפשי.

Why recite two versions of the same prayer?

ספר כלבו סימן יט'-ואחר כך פותח ואומר א-ל ארך אפים, ואומר תחלה והושיענו והשני

1. According to a map in the Encyclopedia Judaica, Volume 13, page 714, 1972 edition, Lesser Poland included the southern end of Poland, bordering Austria and Hungary, including Galicia and the cities of: Cracow, Lemberg, Lublin, Chelm and Bilesk.
2. The map cited to above portrays Greater Poland as including the Northwest portion of Poland bordering Prussia and Silesia and including the cities of Danzig, Kulm (Chelmno), Pozman, Plock, Warsaw and Wielun.

והצילנו, והטעם כי בתחלה מבקשים על הגאולה מהגלות והיא הישועה השלמה, ואחר כך מבקשים רחמים כי גם תוך זמן היותנו בגלות יצילנו מכל רע ומצרות האויבים וגזירותם.

The לבוש התכלת refers to the custom to recite one paragraph or the other:

לבוש התכלת הלכות תפלה סימן קלד', א'—ואומרים הבט וכו', זרים וכו', חוסה וכו', קולינו וכו', עזרינו, חצי קדיש, א—ל ארך אפים. ביש מקומות נוהגים לומר שני א—ל ארך אפים, באחד הושיענו מכל רע ובשני הצילנו כל רע ונראה לי שמנהג נכון הוא, כי פירוש הושיענו שיושיענו מן הצרה שאנחנו בה עתה, והצילנו פירוש שלא יפגע בנו עוד פגע רע אחרת.

The אליה זוטא confirms that in some locations the practice was to recite only one paragraph:

אליה זוטא—ובפראג נוהגין לומר והושיענו לחוד.

What is the origin of the practice to recite both paragraphs? The practice evolved. Initially, the paragraphs were recited first by the שליח ציבור and then the congregation.

מחזור ויטרי סימן צג' ד"ה בשיני ובחמישי—ואומר שליח ציבור: א—ל ארך אפים ורב חסד ואמת אל באפך תוכיחני ואל בחמתך תיסרינו חוסה י—י על ישראל עמך והושיענו מכל רע חטאנו לך סלה נא כרוב רחמך א—ל. ועונין הציבור: א—ל ארך אפים מלא רחמים אל תסתר פניך ממנו חוסה י—י על ישראל עמך והצילנו מכל רע חטאנו לך אדון סלה נא כרב רחמך א—ל.

When the practice to recite the paragraphs responsively stopped, congregations began reciting both paragraphs. Then congregations began choosing between the two paragraphs.

The רוקח provides us with a deeper understanding of the differences between the versions:

פירושי סידור התפילה לרוקח [עג] א—ל ארך אפים—א—ל ארך אפים מתחיל בא—ל ומסיים בא—ל, לומר ומתחילה ועד סוף עמהם. ובשני וחמישי שחל בהן יום מילה אעפ"י שאין אומרים תחנון אומרים א—ל ארך אפים, וכן בר"ח ואסרו חג וט' באב ובערב יו"ט³... ואל יאמר בא—ל ארך אפים "ישראל" ואז לא תמצא כ"ד תיבות, כנגד הרבה כ"ד יסודות. אין רוח חכמים נוחה מצרפתים שמוסיפים כאן תיבה אחת ואומרים חוסה ה' על "ישראל"⁴ עמך, שהרי אין בא—ל ארך אפים כי אם כ"ד תיבות נגד כ"ד ספרים, לפי שהוא תכף לנטילת ספר תורה יסדו בה כ"ד תיבות, לומר רבוננו של עולם אם עברנו על תורתך שהיא בכ"ד ספרים סלה נא כרוב רחמך א—ל, וכנגד כ"ד שעות ביום ובלילה, לומר אם עברנו על תורתך בכל כ"ד שעות של יום ולילה סלה נא א—ל בזכות תורה שיש בה כ"ד ספרים... ומתחילין בא—ל ארך ומסיימין בא—ל ארך, כנגד ב' א—ל קנא בדברות ראשונות ואחרונות, מי שעובר על עשה ועל לא תעשה.

3. This may be the reason that an additional וידי was added on Mondays and Thursdays.

4. One of the differences between the two versions found in our סידורים.

TRANSLATION OF SOURCES

ספר אבודרהם דיני קריאת התורה ד"ה ואחר שמסיים-After completing the recital of V'Hu Rachum, it is customary to fall on one's face as we discussed above. Then they say the supplication: Hashem Elokei Yisroel Shuv Mai'Charon Apecha etc. Then they say: Aveinu Malcheinu etc. And then they say: V'Anachnu Lo Naida and then the prayer leader stands and recites Kaddish until the word: L'Aila. Then they say: Kail Erech Aapyim V'Rav Chesed V'Emes. This is a verse found in Shemos 34, 6. Al B'Apcha Tochichaini represents the verse: (Tehillim 6, 2) Hashem Al B'Apcha Tochichaini. Chusa Hashem Al Yisroel represents the verse: (Yoel 2, 17) Chusa Hashem Al Amecha. Hoshi'Ainu Mi'Kol Rah represents the verse: (Yirmiyahu 31, 7) Hosha Hashem Es Amecha. Chatanu Lach represents the verse: (Yehoshua 7, 11) Chata Yisroel. Adon Silach Nah K'Rov Rachamecha represents the verse: (Bamidbar 14, 19) Selach Nah L'Avon Ha'Am Ha'Zeh K'Godel Chasdecha and the verse: K'Rov Rachamecha Michei Pish'Ei. Kail Erech Aapyim Malai Rachamim Al Taster Panecha Mimeni represents the verse: (Tehillim 27, 9) Al Taster Panecha. Chusa Hashem Al Yisroel Amecha etc. V'Hatzilainu Mi'Kol Rah represents the verse: (Tehillim 22, 21) Ha'Tzilah Mai'Cherev Nafshei.

ספר כלבו סימן יט'-Then he begins and says: Kail Erech Aapyim and then says first: V'Hoshiainu and then second, V'Hatzilainu. We do this because at first we ask for redemption from exile; that is a request for the final redemption. Then we ask for compassion for the time we are spending in exile; that G-d should protect us from all danger and from oppression by our enemies and their decrees.

לבוש התכלת הלכות תפלה סימן קלד', א'-We recite: Ha'Bet etc., Zarim etc., Chusa etc., Koleinu etc., Ezrainu, Half Kaddish and then Kail Erech Aapyim. There are locations that are accustomed to recite two versions of the Kail Erech Aapyim prayer; in one version they say: Hoshi'Ainu Mi'Kol Rah and in the second version, Hatzilainu Mi'Kol Rah. It appears to me that their custom is the correct practice to follow because the definition of the word: Hoshi'Ainu is that G-d should protect us from the difficulties we are experiencing at the present time while the word: V'Hatzilainu means that we should not suffer from any difficulties in the future.

אליה זוטא-In Prague, it is the practice to recite only that paragraph of Kail Erech Aapyim that contains the word V'Hoshiainu.

מחזור ויטרי סימן צג' ד"ה בשיני ובחמישי-The prayer leader recites: Kail Erech Aapyim V'Rav Chesed V'Emes Al B'Apcha Tochichainu V'Al B'Chahamascha Ti'Yasreinu Chusah Hashem Al Yisroel Amecha V'Hoshiainu Mi'Kol Rah Chatanu Lecha Selach Nah K'Rov

Rachamecha Kail. The congregation then answers: Kail Erech Apayim Ma'Lei Rachamim Al Taster Panecha Mimeni. Chusah Hashem Al Yisroel Amecha V'Hatzilainu Mi'Kol Rah Chatanu Lecha Adon Selach Nah K'Rov Rachamecha Kail.

א-ל ארך אפים -פירושי סידור התפילה לרוקה [עג] -The prayer: Kail Erech Apayim begins with G-d's name (Kail) and ends with G-d's name to teach that G-d is with us from the beginning to the end. When a circumcision is taking place on a Monday or on a Thursday even though Tachanum is not recited, they should say: Kail Erech Apayim; the same is true for Rosh Chodesh, the day after a holiday, Tisha B'Av and Erev Yom Tov. . . one should not say within the prayer: Kail Erech Apayim the word: Yisroel because then the prayer has more than 24 words and the number 24 represents many important concepts in Judaism. The French are not acting scholarly in their practice of adding the word: Yisroel and saying: Chusa Hashem Al "Yisroel" Amecha. The prayer: Kail Erech Apayim is meant to consist of 24 words representing the 24 books of Tanach. Since the prayer is recited just before taking out the Sefer Torah, it was composed with 24 words. We are saying the following: G-d, if we transgressed any part of Your Torah which is found in 24 books, please forgive us, G-d, with Your utmost compassion. The 24 words also represent the 24 hours in the day and night. This is similar to saying: If we transgressed any part of Your Torah during the last 24 hour period, forgive us G-d in the merit of the Torah that was written in 24 books . . . We begin the prayer of Kail Erech Apayim with the name of G-d (Kail) and end with the same name of G-d (Kail). This represents the appearance of the words: Kail Kanah in the first and second set of Ten Commandments. The duplication was meant to include those who violate a positive commandment and those who violate a negative commandment.

Based On What Holiday was חנוכה Modelled?

While commenting on 'משנה כג' of מגילת תענית Professor Ben Zion Lurie in his book on חנוכה sets out to uncover the earliest reason for establishing the holiday of חנוכה. Based on the language of 'משנה כג' of the מגילה he concludes that the holiday was initially established to celebrate the חנכת המזבח. During the course of arriving at his answer, he notes that in his opinion, חנוכה is modelled on חג הסוכות. I present to you the משנה and commentary on the משנה⁵ and the sources on which Professor Lurie relied in finding that חנוכה is modelled on חג הסוכות.

משנה כג'

בעשרין וחמשה ביה חנכת תמניא יוין די לא למספד

Hebrew Translation: בעשרים וחמישה בו חנוכת שמונת ימים שלא לספוד

גמרא. מפני שנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, ולא היה להם שמן להדליק בבית המקדש, וכשגברו בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו שמן, אלא פך אחד שהיה מונה בחותמו של כהן גדול שלא נטמא, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ונעשה בו נס והדליקו ממנו את הנירות שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום שמונת ימים טובים בהלל ובהודאה. ומה ראו לעשות חנוכה זו שמונת ימים, והלא חנוכה שעשה משה במדבר לא עשה אלא שבעת ימים, שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצא שבעת ימים וגו' (ויקרא ח', לג') ואומר ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו וגו' (במדבר ז', יב'), ושביעי שבת הקריב אפרים; וכן מציינו בחנוכה שעשה שלמה המלך שלא עשה אלא שבעת ימים, שנאמר כי חנכת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים (דברי הימים ב', ז', ט'), ומה ראו לעשות חנוכה זו שמנה ימים, אלא בימי מלכות יון שנכנסו בית חשמונאי להיכל, ובנו המזבח ושדוהו בשיד ותקנו בו כלי שרת, והיו מתעסקים בו שמנה ימים. ומה ראו להדליק את הנירות, אלא בימי מלכות יון שנכנסו בית חשמונאי להיכל, ושמנה שפודים של ברזל היו בידם, וחפום בעץ והדליקו בהם את הנירות, והיו מתעסקים בהם כל שמנה. ומה ראו לגמור בהם את ההלל. אלא ללמדך שכל תשועה ותשועה שהקדוש ברוך הוא עושה להם לישראל, הן מקדימין לפניו בהלל ובשבח ובהודאה, כעניין שנאמר ויענו בהלל ובהודות לה' כי טוב וגו' (עזרא ג', יא'), ואומר לה' הישועה על עמך ברכתך סלה (תהילים ג', ט'). מצות נר חנוכה נר אחד איש וביתו, והמהדרין – ניר לכל נפש ונפש. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון

5. גמרא: Professor Lurie entitles the commentary.

מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך. שני זקנים היו בצידן אחד עשה כדברי בית שמאי ואחד כדברי בית הלל. זה נותן טעם לדבריו וזה נותן טעם לדבריו, זה אומר כפרי החג וזה אומר מעלין בקודש ואין מורדין. מצות הדלקתה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן שוק, ומצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים, ואם מתירא מן הלצים מניחה על פתח ביתו מבפנים, ובשעת סכנה מניחה על שולחנו ודיו.

The primary source upon which Professor Lurie bases his opinion that חנוכה is modelled on חג הסוכות is ספר מקבים, a part of the Apochrypha:

מקבים א', ד', נב'—וישכמיו בבקר בחמשה ועשרים לחדש התשיעי הוא חדש כסלו בשמונה וארבעים ומאה שנה. נג'—ויקריבו קרבן על פי התורה על מזבח העולה החדש אשר עשו. נד'—בעת וביום אשר טמאוהו הגוים בעצם היום ההוא נחנך בשירים ובנבלים ובכנורות ובמצלתים. נה'—ויפלו כל העם על פניהם ויתפללו ויברכו לשמים אשר הצליח להם. נו'—ויעשו את חנכת המזבח ימים שמונה ויקריבו עולות בשמחה ויקריבו זבח שלמים ותודה. נז'—ויפארו פני ההיכל בעטרות זהב ובמשבצות ויחנכו את השערים והלשכות ויעשו להם דלתות ותהי שמחה גדולה בעם מאוד ותסר חרפת גוים. נח'—ויקים יהודה ואחיו וכל קהל ישראל להיות ימי חנוכת המזבח נעשים במועד שנה בשנה ימים שמונה מיום חמשה ועשרים לחדש כסלו בשמחה וגיל.

מקבים ב', י', א'—ומקבי ואשר אתו שבו ויכבשו בעזרת ה' מנהיגם את המקדש ואת העיר. ב'—ואת המזבחות אשר נבנו על הכר בידי הנכרים וגם את יראתם הרס. ג'—וכטהרם את המקדש עשו מזבח אחר ואבנים משלהבות ויוציאו אש מהן ויביאו קרבות כעבר שנתים ויעשו קטרת ונרות וישימו את לחם הפנים. ד'— ואחרי עשותם כל אלה התנפלו לפני ה' ויתחננו לבלתי הביא עליהם רעות כאלה עוד ובשובם לחטא ייסרם ברחמיו ואל יתנם עוד בידי מחרפים ועמם זרים. ה'—וביום אשר טמא המקדש בידי נכרים ביום ההוא היה טהור המקדש בעשרים וחמישי בחדש ההוא הוא כסלו. ו'— ויחגו את שמונת הימים בשמחה כחג הסוכות בזכרם את רעותם לפני זמן מה בחג סוכות בהרים ובמערות כחיות השדה. ז'—ועל כן בענפי עץ עבות ובענפי הדר ובכפות תמרים בידיהם הודו לאשר הצליח בידם לטהר את מכוננו. ח'—ובדעת כולם נמנו וקבעו לכל עם היהודים לחג מדי שנה בשנה את הימים האלה.

That חנוכה is modelled on חג הסוכות is not far fetched. It begins with the fact that both holidays run for eight days. That we recite the complete הלל on each day of חנוכה but not on each day of פסח may have been based on חנוכה being modelled on חג הסוכות. More importantly, חג הסוכות is the holiday in which the מזבח played a central role:

להבין את התפלה

מסכת סוכה, פרק ד', משנה ה' – מצות ערבה כיצד, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח, וראשיהן כפופין על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים, אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא. רבי יהודה אומר, אני והו הושיעה נא. ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן, מה הן אומרים, יופי לך מזבח, יופי לך מזבח. רבי אליעזר אומר, ליה ולך, מזבח. ליה ולך, מזבח:

Note that what was recited while performing the הקפות on סוכות is fitting to recite upon winning a military victory.

The question that is not answered by ספר המקבים is the following: did they celebrate חג הסוכות after winning their military victory because they were creating a holiday that was to be modelled after חג הסוכות or were they celebrating חג הסוכות simply because it was the holiday closest in time to when the military victory took place and they were celebrating חג הסוכות as תשלומים, to make up for not celebrating it at its correct time.

That חנוכה is modelled on חג הסוכות may explain the following משנה:

משנה מסכת ביכורים פרק א' משנה ו' – מעצרת ועד החג מביא וקורא; מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא; רבי יהודה בן בתירא אומר מביא וקורא.

The משנה contains a difficult concept. Why did חז"ל choose to give חנוכה a role to play in fulfilling the מצוה of ביכורים when it was a holiday that was established only two hundred years before the destruction of the Second המקדש. What was the rule before חנוכה was established. The answer may be that חנוכה was allowed to play a role in fulfilling the מצוה of ביכורים because חנוכה was modelled on חג הסוכות.